

*Nyolc leütött etűd,**avagy egy marslakó hazatér*

(5) BALESETVÉDELMI ELŐ-NEM-ÍRÁSOK A MARSON

2004. december 21-én (miután ötször lepecsételt engedélyt kértem és kaptam a kicsiben szigorúskodó és nagyban gondtalan bürokráciánktól a szolgálati kocsinak a használatára, csatoltam harminckét dokumentumot, hogy karácsonyi *szabadságom* idején hány emberrel, intézménnyel kell tárgyalnom nemzeti kulturális ügyekben) bepakoltam Editet és két gyermekünket az autóba és reggel sietősen elindultunk. Iszonyatos orkán tombolt a nagy, szövetségi planétán, s csupán a jóérzés fokozása kedvéért szakadt hozzá az eső. Majdnem vízszintesen, oldalról.

Na de hát láttam én már karón varjút, edzett voltam (ilyen ország és ilyen minisztérium alatt az ember a Gulag trenírozottságának szintjére tornázza föl/le magát). Mit nekem, ti zordon Kárpátoknak...

Döngettünk a vizes, zúgó szélvészben, igyekeztem, hiszen rövid a nap, s a szemüvegeseeknek gondot okoz a sötétben a vezetés. Hát még, ha felvert párafüggönyben kell ezt tenniük. Alapnormám volt, hogy az első ötszáz kilométeren nem állunk meg, addig csak kocsibanevés, ivás, kocsibavizelés van.

Vidáman szeltem hát a hullámokat, az orkán rázta az autót.

Aztán egyszerre csak a kocsinak orra elkezdett nekifordulni a baloldali palánknak, én ellenkormányoztam (nem politikai értelemben) volna, de hát az első gumik alatt nem volt aszfalt. Mint a holdon, csak mozgattam a kormányt – mint eddig, ha próbáltam volna valami jó ügy érdekében –, az nem engedelmeskedett.

Puff! Neki a palánknak, a légszákak belerobbantak a képünkbe, óriási rándulás, aztán pörgés, át a másik palánknak, megint egy csattanás, néhány forgás, azután a kocsinak szép csendesen, mint egy jámbor igásló, a menetirány felé megállt a külső sávban.

Nem értettem a világot, (mint úgy hatvan éve, de ezt soha sem vallottam be magamnak).

Gyorsan kikapcsoltam a gyújtást, hogy ne robbanjunk, körbenéztem házam népén, félvakon úgy láttam: élnek. Kezdték keresni elrepült szemüvegemet, s mérges voltam a síkporfelhős légszákra, ami megmentette az életünket. A kissé elgörbült ókulárét feltéve kiderült: úgy, ahogy, de meglennénk mind a négyen.

Kifelé! – ordítottam, ami biztos, biztos. Három ajtó pittyentésre kinyílt, mellettem ülő Balázs fiamnak lábbal kellett kirúgnia az ajtót. Kimásztunk a szakadó esőbe. (Érdekes, az alaposan megzúzott nőknél rögtön eszükbe jutott, hogy tél van, hogy kabátot kell venniük.)

Mire igazából kiszálltam a maradék kocsiból, a leálló sávban már mellénk állt egy sötét Volkswagen, kiugrott belőle egy középkorú férfi és a felesége, mind-

kettőjük kezében mobiltelefon, a férfi kérdezte: van-e Cascóm, van-e Autóklub-kártyám. Mögöttünk gyorsan lefékezett egy vám-rendszámós kocsis, angol (nyelvű) tulajdonosai beinvitálták Editet és Orsit, hogy ne fázzanak. Jómagam – ingben és kis mellényben – a kocsis mellett gyalogoltam fel-le, mint az örült, hátha újra érthetővé válik számomra a feje tetejére állott világ. Több mint negyven éve abban a tévhitben éltem, hogy ha forgatom a kormányt, a kocsis engedelmeskedik nekem. A legképtelenebb helyzetekből, havon, jégben mentettem már meg így kocsimat, magamat, utasimat, és íme: az alapelv többé nem működik.

Az autóból egyébként nem maradt sok: az eleje szinte teljesen hiányzott, a csomagtartó összegyűrődött, csak az utastér volt egyben.

Ilyenkor (a legalapvetőbb észleléseket kivéve) nem „működik” az ember. A Volkswagenes férfi időről időre lenyomott a parkoló sávra, ám én (fázva, remegve az esőben, szélviharban) újra kezdtem róni a köreimet: hogy lehetséges, hogy a kormány nem engedelmeskedik, s mi lesz ezután. A férfi nyugtatgatott: ne törődjek semmivel, ő már értesítette a rendőrséget, a tűzoltókat, az ADAC-t, mind érkezik hozzánk és a mögöttem levő kocsinhoz, amit a hegyvágatból besüvítő orkánlökés szintén fölemelt és eldobott.

A mellettünk azonnal, kéretlenül megálló, saját költségére mindent elintéző, angyali házaspár a rendőrség, a mentők megérkezése után néhány köszönömünkkel folytatta útját az autópályán.

Ekkorára már annyira átfagytam/áztam, hogy felvettem a zakómat. Először az állami mentők érkeztek, de annyira utálták a munkát, hogy első akadémuskodó szavunkra aláírtak egy papírt: önként lemondunk akármiről, és elslisszoltak. Ekkorára már ott voltak a Máltaiak egy nagy kocsival és négy csupa szív emberrel. Gondozásukba vettek: végigtapogattak, ápolták a lelkünket: ne törődjenek semmivel, a kocsis csak „anyag”, mi vagyunk a fontosak, lám megúsztuk ezt a szörnyű karambolt, ez maga az újjászületés, örülünk együtt, örülünk egymásnak. Megjöttek a rendőrök is (a mögöttünk elszállt kocsinak nagyobb pechje volt: abba rohantak bele az utánuk jövők). Felvették az adatainkat, simogatták a vállamat, vizsgálták: hiszen van biztosítása, hiszen mindannyian élnek, örülhetünk: ritkán szednek ki ilyen roncsból négy épkezláb embert. Ők hozták utánuk másfél száz méterről az akkumulátort, a rendszámablát, hívták a tűzoltókat olajmentesíteni (az olajteknőnk is elmaradt valahol). Az őrmester aláíratott velem valami papírt, ideadta a névjegykártyáját, aztán elbúcsúzott. A máltaiaké voltunk. Még magamhoz rántottam (jó szocialista reflexből) a válltáskámat, abban volt minden dokumentumunk („dokument jeszty?”). Mi lesz a nyitott kocsiban a sok ajándékkal, értékes holmival? „Nem lesz semmi gond” kötöztek hordágyra, oxigént adtak, gondosan közrevettek, és elszírenáztunk az Egyetemi Klinika felé.

Ott még fél óráig beszélgettek velünk, nyugtattak, békítettek a sorssal, biztattak, hogy adjunk hálát az istennek. Végül a kissé savanyú hétvégi ügyeletes orvos gondjaira bízva elmentek újabb balesetekhez menteni (négy és félszáz kocsit fútt el aznap a szél). Két órába telt, amíg az állandóan cigarettázni eltűnő szovjet bérnővérek lassított segítségével mindönket végigröntgeneztek, s csupán zúzódásokat

megállapítva elengedtek (a nővérek az utasítás ellenére csak a fájdalomcsillapító kúpok felét adták a kezünkbe).

Felhívtam a rendőrőrmestert. Mondta, hogy az X autószervizbe vitték kocsink roncsát, taxival menjünk oda, igen közel van. A kocsi mellett áll az autókлубtól egy hétre ingyen kapott jármű, már értesítették őket, hogy négy személy, sok csomag, nagy autót küldjenek.

Atpakoltunk, öt perc adminisztráció után indulásra készen álltunk. Szavazás (nem úgy, mint a parlamentben): a két hölgy ragaszkodott hozzá, hogy ne vágjunk neki a maradék 700 kilométernek. Irány haza. (Kérték tőlem a kormányt, de tudtam: ha nem én vezetek, örökké bennem marad a sokk. Bennem is maradt.) Az orkántól rázva mentünk haza – azaz kedvenc kínai éttermünkbe, hogy valami fellazítsa a szörnyű élményt.

A zúzódás okozta sebeket Edit másfél hónap múltán tudta maga mögött, mi két hét múlva már elég szabadon lélegeztünk.

Óriási szünet. Planétányi szünet. Fényévnyi távolság.

Az új év első, újra munkában töltött napjaiban egy hozzám közelálló kolléga megdöbbenve mesélte, hogy többnyire orrfacsaróan mosdatlan kolleganőnk napi két óra budapesti telefonfecsegése közben vihogva újságot: „állítólag” a Kuruczék szereztek valami hivatalos hazautazási engedélyt a kocsival, s „állítólag” valami nagy szél úgy meglebbentette őket, hogy összetörték a szolgálati kocsit. Hiszem, ha akarom – kacagott a fülétől elzsírosodott kagylóba.

Következő nyáron az intézeti fővezér megszimatolta, hogy a még főbb vezérek szívesen látnának a hordágyon kinyújtva. Nosza, tapossuk szét, bizvást nem marad el a jutalom. Aztán nekiállt, hogy minden eszközzel padlóra küldje hazánk egyik nagyon sikeres kulturális intézetét, jól sejtve, hogy ebbe belegebedek.

Nem tévedett. Nem csak a kegyetlen, az oly szerető gonddal fölépített vár szétdőlése öl, de a sugárzó rosszindulat is.

Nyáron, itthon hivatali orvosunk azt mondta: hát, kérem, maga igencsak a végét járja. A következő, még mindig az intézetet menteni akaró telefonálás végén, hogy netán a szemétdomb alfővezére megenyhül, felhívtam: „Könyörgöm, ne folytasd ezt a megsemmisítő hadjáratot! Közös orvosunk azt mondja: az infarktus határán vagyok!”

Csak egy pici szusszanás hallatszott a távolból: „Tényleg? Hát akkor add be a felmondásodat.” És a hallgatóból csak a foglalt jelzés pipegett.

E héten olvastam: feltalálták a hétszeres hangsebességgel száguldó rakétát. Ezzel a masinával időben talán megtartható az a „közelség”, amivel távolodunk az emberi összetartozást még átélő és gyakorló bolygórendszerektől.

(6) ÖKÖRHUGYOZÁS

Milyen gyönyörűen jelzi a népnyelv a rendetlenséget. Az igát vonó ökör menet közben vizel, s a nyári, forró falu poros útján hagyott nyom szétszórt ren-

detlensége a szigorúan szabályozott mindennapi munka feszes pontossága megcsúfolásának tűnik. Pedig az ökör (régen) aztán tudta: mik a szabályok, mi a rendezett élet.

Lenézek a teraszról a régi Skála parkolóba (Kaisers, Fotex, isten tudja, mennyi multi). Korunk ökörhajtói teljes gázzal vágódnak be a parkolóhelyekbe, a vagányok úgy csapják be maguk mögött az ajtót, hogy két hely is veszendőbe megy, a tehetős öregeknek négy-öt ide-oda tolatás is kell, amíg megfélemlített neurózissal fölsebzik a parkolási rendet.

Majd elájulok a meglepetéstől, hogy ezt a tehénistállóra sem emlékeztető parkolót is a Budapest Airport üzemelteti, nyilván óriási haszonnal. (Már csak a pincénk zugában nincsenek ott.)

A beléptető sorompók után havonta változó, tengelytörő kátyúk, a parkoló sorok között semmi útmutatás, hogy csak egy irányba illene hajtani, a kijárat állandó eldugulása miatt már befelé sem lehet menni. Csak egyetlen dolog stimmel, „modern hazánk” legeslegújabb istenképe: a Bevétel. Kihajtanék, ám a járdán parkoló autó elveszi a kilátást. Megkérdezem a büszke magyar tulajdonost: föltétlenül ide kellett-e állnia, máris fröcsögve érkezik a szájának nevezett szervből k... anyám testrészeinek felsorolása.

Az utcán két hónapja egy nagy aszfaltlyuk mellett kék elterelő tábla. Ha a szembe jövő forgalom beáll a neki szánt két sávba, befelé vége a közlekedésnek.

Egy útkeresztesződésben udvariasan átengedek egy embert, utálkozva néz rám. Éppen fölfelé szívja magát, indul büntetni, kezében a kék gép, keresi az utcákat, ahol minél többet kaszálhat. A „közjó” érdekében minimálbérért (ha nincs prémium).

Kezdem érteni a magyarországi szavazást.

Piros lámpánál várunk, a mellettünk levő sávba bevág egy rozsdás, autó és átszáguld a keresztesződésen. A törvénytisztelők menekülnek előle. Az elegáns hegyvidék „védett polgárai” a sorok mellett elbőgve beállnak a lámpa alá, aztán félzöldnél „padlógáz”. Sistereg egymás lenézése, a megalázottság, a keserűség.

Ezen a tökéletesen előkészített hangszeren már csak ügyesen kell játszani a médiának – kezdődhet a tömeges medvetáncoltatás. (Milyen messze kerültünk a jámbor ökrök vizeletétől!)

Nemzetközileg komoly sikerre számító filmgroteszket lehetne forgatni a világváros leprafoltos, hullámvasútszerű, tengelytörő útjairól, járdáiról. S ha följebb emelnék a kamerát: maszek üzletek kockában kifestett falai az omló vakolatú homlokzatok között. Lassan már grafitpárti lesz az ember, az legalább elfedi az évtizedek óta tudatosan elhanyagolt város sebeit, borzalmait. Európai néző nem hinné el, hogy kontinensünkön készültek a felvételek. Azt sem, hogy a főfőfelelős szupersztár. Hogy ki mer menni az utcára.

Kezdem még jobban érteni a magyarországi szavazásokat.

A rend ugyanis *rendszer*, alul kezdődik és érvényes legfölülig. Vagy terveződik fölül és megszerzik az egyetértést a társadalom legaljáig. Egy biztos: töredékekben, darabokban, kivételekben (kiszolgáltatottsági, hatalmi alapon) nem működik. Nem működhethet.

Hacsak nem a „szabadság országában” élünk. Ott mindent szabad. Leginkább fölül. Ott semmi következménye nincs semminek. S ez egy bizonyos mélységig (jaj, dehogy, bizonyos *magasságig!*) érvényes. Föntről lefelé. Igenám, csak akkor a zsebtolvajt sem lehetne büntetni, a tilosban parkolót, hiszen ő is csupán „megvalósítja önmagát”. Ha komolyan vennék: ahol nincs, ott sehol nincs szabály. Ideje lenne kihirdetni, törvénybe foglalni, hogy a kötelességtudó (konzervatív, hagyományokat, erkölcsöt számon kérő, azaz patrióta, nacionalista stb, stb, hiszen ismerik a listát) emberek ideje lejárt. Mehetnek, tágas a világ. A valami átláthatóban, kiszámíthatóban reménykedő fiatalokkal együtt. Söprés! (De nem az utcán, inkább mindent a szőnyeg alá.)

Eleinte azt hittem itthon: mozgáskorlátozottak ülnek a rendőrökcsikban. Aztán arra gondoltam: reggel, amikor beszállnak, kívülről behegesztik az ajtót. Merthogy sem az utcán, sem a közlekedési konfliktushelyzetekben, egyáltalán soha, sehol, ha bármilyen szabály- vagy törvénytörtést észlelnek, nem állnak meg, nem szállnak ki, nem avatkoznak be (nem „intézkednek”).

Hát így könnyű az új vadaknak az utakon, a városban, mindenütt „megvalósítani önmagukat”, közösen brutalózni a „szabadság országának kiteljesedésén”. Tényleg, ehhez már semmi más nem kell, csak a jó példák odafenn, a kampánytanácsadók meg a média nagyded játékai. És kész az ország (és a hatalom és a dicsőség). (Reméljük, nem mindörökké. Ámen.)

Persze lehet, hogy csak énbennem van a hiba. Mert hogy idegen planétáról jöttem, annak „rendje” homályosítja el az elmémet.

A sváb marslakók nem igazán kellemes emberek. Amikor beköltözik valamelyik zárványukba az ember, rögtön megismerkednek (ők), megnézik maguknak. Kérdik: miben segíthetnek – és segítenek is. Aztán két hónapon belül minden oldalról fél-tucatnyi udvarias rendreutasításban közlik: mit nem tűr el az a mikroközösség.

Minden oda tévedő idegent megkérdeznak: kihez jön, mit akar. Tovább figyelnek. Ha lejárt a próbaidő, már nemcsak alapvető emberi kötelességből segítenek mindenben, hanem tartózkodó rokonszenvből is. A közösség részévé tesznek (a szigor és a kedvesség eszközeinek elegyével), hogy megtanuld: meddig tartanak a saját határaid, s hol kezdődnek a szomszéd jogai. (Am még két év múlva is bejelentik a község-házán, hogy nem vágattad le a sövényt, mások útjába lóg.)

Azt mondják: a svábok verejtékének olyan erős a szaga, hogy a kalandorok, ügyeskedők le sem telepszenek ott. (Ha elemeznénk, hogy magyar emigrációnk melyik része telepedett le náluk és Bajorországban vagy másutt, gyorsan fény derülne a dolog lényegére. De ez a demokratikus jogok megsértése lenne. S Isten mentsen attól, hogy megpiszkáljuk ezt a rongyossá alázott szót, még kiderülne, hogy e fogalom nem duma, hanem *működés.*)

Igy van ez a planéta zsaruival is. Vannak, látszanak, de sohasem zavarnak. Ha a közösségi normák szerint jár el az ember, talán életében nem néz a szemükbe. Am ha bármi szemétséget, közrendsértőt észlelnek, mint a kigyómartak, ugranak ki a kocsi-ból, erednek a rendzavaró nyomába. S miközben a cserbenhagyás (a legkisebb karcolás esetén is) vagy a piroson áthajtás szemükben egy gyilkossággal felér, s e magatar-

tás írmagját is kiirtják, csirájában fojtják el, kétnégyes, tanult, „egyedeik” egy angol lord udvarias következetességével bonyolítanak le mindent. Szinte megmagyarázhatatlan: hogyan működnek, honnan tudják: hol kell rendszeresen, makacsul ellenőrizniük, s hogyan kerülnek el a *törvénytudó* polgár legkisebb zaklatását is.

Talán ez a misztikus be- és be nem avatkozás az oka, hogy ott a legkisebb a bűnözés százaléka. Nyilván lehet valami tervszerűség is a dologban, lehet, hogy makulátlan kormányuk, vezetőik manipulálják ilyen észrevehetetlenül sikeressé a működésüket. Így válik ilyené az ország. (Még az is előfordulhat, hogy a korlátlan önmegevalósításról keveset tartó nép is ezt várja tőlük.)

Itthon helyemet még nem lelvén, éjjelente félig ébren elképzelem, hogy megtörténik, amit mindenki elképzelhetetlennek tart: forradalom tör ki Budapesten. Nem kellene több hozzá, csak száz sváb rendőr. Mert azok a személyes szabadság és a rend *kivétel nélküli és következetes* betartásával akkora felfordulást váltanának ki negyven szörnyű és tizenhat pusztító év után, amely bármire okot adna. Ha netán jogot kapnának a politikai/gazdasági/maffia-bűnözés üldözésére, akár lokális háborút, ennek nemzetközi „folyományai” miatt még egy világháború rémét is felidézhetnék. (Az is lehet, hogy pár hónap itteni „praktikum” után mind a százat pszichiátriai kezelésre küldenék otthon.)

De hát ez nem fenyegeti sem az ő finoman kicsiszolt rendjüket, sem a mi rafináltan manipulált látszatkáoszunkat. (Igen, bármilyen meglepő, nálunk még a szervezett káosz mögött is gyémántkemény rend „üzemel”. Csak az üzemeltető nem mutatkozik).

Pedig ott is van ám szabadság. 0,5 százaléknyi alkoholt beleihat bárki a vérébe, de ha karambolozik, már 0,17-ért lecsapnak rá. Mindenkire, legyen az miniszterelnök, multi vagy akár bérgyilkos bőrféjű 600-as Mercedesben.

Tessék fellelegezni! A választás eredménye olyan lett, amilyennek akarták. Sváb rendőröket ide soha be nem engednék, forradalom sem lesz, a pályánk kötött (gúzsba). Mi szavazunk, mi döntünk magunkról. (Jaj, csak az utódok!)

Mindenki kedve, illetve kényszere szerint zuhanhat bele a jövőjébe.

Az ökor pedig bátran huzogozhat, ameddig van még ökor – s ameddig megengedik neki.

(7) TALÁN ŐK SEM ÚSSZÁK MEG?

Nyilván eddig is kiderült, mennyire megkedveltem ezt a badeni és sváb planétát (noha egyetlen fehérvérsejtnyi germán vér sem fenyeget vagy biztat az érrendszeremben). Tudom, manapság már az idiotizmussal rokon, ha azt mondom: szeretem a rendet, a kiszámíthatóságot, a megbízhatóságot. Tudom, kínoz is a kisebbrendűség egy oly modern korban, ahol a dili, a buli, a multi, a kultú, a káosz meg a bizonyára hamarosan felrobbanó, korlátlan egyéni szabadság a „megasztár”.

Úgy egészben, mindenestől kedvelem őket. Azt is, hogy nem csinos népség, hogy (az utolsó, jóléti évtizedekben) férfiak és nők egy része bizony inkább hasonlít egy kockára, mint egy érzéki lényre. Nehézkes mozgásukat, formáikat látva

Editemmel sokszor odasúgtuk egymásnak: „Patent” (szabadalom). A fiatal lányok is igen kockásak, ezért sokszor kifejezetten hátrányba kerülnek a beözönlő török és olasz lányokkal szemben. Azokban (fiatalon) van tűz, nőiesség, s az egyszerűbb lakosság fiait bizony gyorsan elhalásszák a hazaiak elől. (A családot és nemzetet minden más elé helyező törökök és olaszok úgy szipkázzák be a sváb fiúkat a tradícióba, mint sivatag az esőcseppet. A gyerekek hite, anyanyelve csakis az anyáé lehet, a hölgyek pedig a szülés után úgy elhíznak, hogy a legigyekvőbb sváb nők sem léphetnek a nyomukba.) Így aztán lassú féreg foga rágja az első, második és harmadik pillantásra is igen ép planétát.

A tartomány világszó az egy főre jutó évi exportban. (Mi magyarok is vagyunk ám világszók valamiben: az egy főre eső óránkénti rágalmazásban. Igaz, hogy mi csak önmagunkat rágalmazzuk. Erre akkor döbbsentem rá, amikor úgy harminc éve egy hazánkat szívében viselő és nagyon jól ismerő idős, kitűnő műfordító hölgynek én is mondtam néhány játékos rágalmat honfitársaimról, s ő azt válaszolta: hát maga tényleg magyar, mindegyikük első dolga a többit csepülni. Mentségemre szóljon, hogy ott helyben levontam a következtetéseket, örök bilincset raktam „magyar” nyelvemre. Ez olyan nagyon sokat nem használt hazánknak, hiszen mások ez idő tájt kezdték teleokádni a világszót a rólunk szóló szeméttel.)

De még mindig arról írnék: milyen szép ez a kis planéta.

Bizonyára a sokszor évszázadokon át próbált nagy szegénység is diktálta, de valamiféle genetikai bölcsesség is közrejátszhatott abban, hogyan alakították ki saját kis birodalmukat. A svábok tősgyökeres parasztnép. Igaz, hogy fél évezrede ott virágozott közöttük Tübingen, Heidelberg, később Freiburg és Karlsruhe egyeteme, a végeredmény mégis az, hogy ma a sok száz német universitas közül az első tíz között öt az ő dicsőségüket gyarapítja. Ahogy a paraszt az eget kémleli, úgy érezhették meg, mekkora erő a tudás. S anélkül, hogy hűtlenné váltak volna a földtúrához, egyenként lőttek röppályára tehetséggel áldott utódaikat. Az utolsó nagy éhezés, nyomor, a második világháború után, fölfelé kapaszkodván minden erővel a kutatás, fejlesztés és a középosztály támogatására áldozták anyagi erejüket. Honnan vette ezt a bölcsességet ez a paraszt-svábföld? Volt mersze saját ösztönére hallgatni? (Nekünk miért nem sikerült a második világháború után, hiszen előtte talán nálunk jobban csináltuk.)

Megérezték, hogy csak önmaguk kivéreztetése árán ereszthetnék túlzottan szabadjára a multikat, hogy a leszakadtakat segélyező politikából nem jön vissza szinte semmi, elvész az alamizsna, tehát a vállalkozásra erősek és képesek alá kell tenni minden szigorúan ellenőrzött segítséget, azok majd fölszívják magukhoz az országot. És lőn.

A tudományba, a középállalkozókba, középosztályba pumpált pénz révén aztán a találmányok több mint 25%-át „termeli”, fejleszti tovább, gyártja és értékesíti a nagy szövetség alig nyolcadát kitevő tartomány. (Miközben nálunk a teljesen magukra hagyott apró vidéki vállalatok bagóért adják el zseniális találmányaikat, hogy átvészeljék a következő évet, s ahelyett, hogy egy nagy ötletről bokrot növeessenek, a fejlesztésből és gyártásból megerősödjenek, tőke

hiján, levegőért kapkodva, magukra hagyottan verejtékeznek a következő találmányért.)

Immáron ez a hihetetlenül erős, a nemzeti érdekeket a politikából bármikor kipréselő gazdaság képes megvédeni nemcsak saját, de a tartomány érdekeit is. Ámde az ilyesmihez partnerek kellenek (vagy saját nevelés).

Írtam már arról, hogy milyen néphez nevelő, kemény felemelkedési kurzuson megy át az ottani politikusok mintegy fele: kisvárosokban végigpróbálja a szociális, fejlesztési, kulturális, munkaügyi és egyéb reszortok lépcsőit, mindenütt figyelik, mindent megtanul, s ha hűséges és tehetséges, elindul fölfelé a csúcsra. Így aztán nem meglepő, ha az egyik legtisztább és leghűségesebb miniszterelnök, Erwin Teufel az egyik fölöslegesnek ítélt tartományi vállalat eladásából befolyó 4 milliárd márkából nem a lyukakat tömködté (hogyan is lennének ott lyukak a költségvetésben, aki okozná, azt nagyon gyorsan hosszú vándorútra küldenék), hanem egy tudományt, innovációt és kultúrát támogató alapítványt hozott létre. Így lett az ő K+F-jük a világon a második legerősebb.

Az ember autózik (mit is tehetne más) ebben a hegyes-völgyes, ápolt, tiszta, gyönyörű történelmi kisvárosokban gazdag planétán, ahol a permetezetlen, férges almásokat is megőrzik „a tájkultúra” miatt, mindenütt (hipermodern gépekkel művelt) ősi paraszti birtokok, birkanyáják, lovardák, s közvetlen mellettük az ezer lelkes falvakból kinövő, tízezer lakosú high-tech ipari központok. Stuttgart körül egy harminc kilométeres sugarú körben a Silicon Valley technológiai ereje duzzad (Mercedes, Porsche, Alcatel, Bosch stb.). A paraszt békésen szánt, s reméli, hogy valamelyik gyerek majd átveszi a birtokot.

Hát ez az, itt rág a féreg.

Az első gond (dehogy féreg, isten ment, máris rajtam a rasszizmus, antiszemitizmus, sovinizmus, nacionalizmus, putyinizmus, buschizmus, lukasenkizmus stb kitorölhetetlen bélyege!), szóval gondocska éppen a már emlegetett multikulti csapda. 17%-nyi betelepedett lakos nagy része sokkal szigorúbban ragaszkodik ősi hitéhez, etnikumához, mint bármely laza európai, és magához szívja a beházasuló fehéreket. Próbálkoznak szegény germánjaink a „Leitkultur” (vezető, irányadó kultúra) fogalmával, de nem fog menni, hiszen a nácizmus miatti kötelező, örök meaculpázással úgy összetörték a gerincüket, hogy már a Benes-dekrétum ellen is csak félszívvel tiltakoznak (pedig ha az nem volt... Na jó). Ők sem tudják, miként rendezik ezt az ügyet. „Vendégmunkásaik” ugyan megbecsülik az ott kapott jólétet, ám tömegük miatt csak egy jól szervezett ideológiai szikra, egy kanóc kell, hogy világunk nagy divatja, az agresszív elégedetlenség, az állandó lázadás „éllovasaivá” tegye egy részüket.

A második gond az 1968-as balos, liberális iskolareform. Délen nem engedték annyira az ajtón belülre, mint a „modern” északon, de még itt is elég kárt okozott.

A kormány kulturális tanácsadó testületének egyik ülésén az oktatási miniszter asszony dicsőséges tirádái után (túl modern volt oda, fel is ment a szövetségi promivilágba) elmeséltem, hogy fiam gimnáziumi osztálya ötnapos berlini kirándulása során megnézte a Check-Point-Charlie múzeumot, a Holocaust múzeumot, a Reichstagot meg a tartományi képviselőket. A maradék időben rá se hederített a tanár a Bode,

a Pergamon múzeumra, a két Nemzeti Galériára, a Természettudományi Múzeumra stb. A mérhetetlen sörözés után úgy hozta haza a kisvárosi gimnazistákat, hogy életük egyetlen szervezett ismeretszerző túráján semmit nem láttak a főváros világhírű kulturális kincseiből. Volt nagy torokköszörülés a testületben, volt nagy egyetértés. (Magyar Bálint nem vett részt az ülésen.)

Ugyanennek a két előbbi népbetegségnek a következménye, hogy a német „Legyen ön is milliomos” adásokban a kérdések minden képzeletet alulmúlnak. A primitivissimo után a „nehéz” kérdések többnyire amerikai együttesekben játszó zenészekre, autómárkákra, sportteljesítményekre és egyéb „magvas” témákra zsugorodnak. (Ehhez képest óriási felüdülés, intellektuális élmény a megfáradt és unottan erőlködő Vágó István hasonló műsora.)

Röviden az ottani közgondolkodásból sikerült jószerivel kiirtani kontinensünk és a világ történelme, művészete, kultúrája közkincsét. Ez odáig fajult, hogy legutóbb a bevándorlóknak felállítandó német országismereti alapkérdések jó részét maga a hazai lakosság is alig képes megválaszolni.

Na és a harmadik. Mi is lenne más, mint az intellektus- és agypusztító amerikai tömegalkultúra, a konzum- és tévéidiotizmus pusztító térnyerése. Megöli az identitást, a személyiséget, az ezeket fölépítő kulturális igényt, s csillogó látszateleganciájával az egysejtűek szintje alá taszít le. Győztes hadjáratában elpusztít mindent, amit a csodálatos egyetemek, az innováció, az erős hagyomány, az ezerféle európai kultúra csokorba kötött. (Egyszer majd megöli a középvállalkozásokat, a középosztályt is.)

Azért életveszélyes ez a három fekélyes hatás, mert mind a hagyomány megszakítását, az identitás meggyengítését célozza. A hagyomány és identitás pedig európai fajtáink immunrendszere. Ha vége, nekünk is végünk

Hát ilyen szép és ennyi veszélytől fenyegetett ez a kis planéta. Könnyörögve reménykedek értük (és magunkért is), hogy sokáig érvényesüljön még ösztönös, macacs bölcsességük.

Drága jó istenem, mit adnék, ha nekünk e sors, ezen ősi bölcsesség, e helyzet előnyeinek, erejének csak töredékeit adtad volna!

(Azt mondják: önmagunknál nem születhet veszélyesebb ellenségünk. Tényleg? Azoknál is erősebbek, akik megvannak?)

(8) MITŐL MARAD MEG EGY ORSZÁG?

Igazi sváb agy szüleménye volt a „Kormány kulturális tanácsadó testülete”. Egy jobboldali kormány összeszedte a tartomány harminc legszuverénebb, legmegingathatatlanabb vezető személyiségét (így az Operaház főintendánsát, az ottani Szépművészeti Múzeum főigazgatóját, a Schiller Múzeum főigazgatóját és hozzájuk hasonló további 27 gondolkodó „főt”, persze a tartományi bank kulturális alapítványának elnökét is), s bár nem volt kötelező, messze túlnyúlt a konzervatív táboron. Ez a grémium (melynek egyetlen igazi külföldi tagja voltam) évente két-háromszor módszeresen körbejárt egy kényes, aktuális, döntés előtt álló témát, a tekintélyelv nyoma nélkül fejtette ki véleményét, ellenvéleményét, változtatási

igényét, s igyekezett a kultúrára legjobb hatást gyakorló megoldást megtalálni. Valóban tanácsot adott, a legtágabb szempontokat egyeztetette anélkül, hogy „tanácsa” kötelező lett volna.

Ez a grémium „meghallgatta” az oktatási és kulturális minisztert, az új miniszterelnök-jelöltet, a kulturális főpolgármesteri poszt várományosát, és teljes gőzzel, mély meggyőződéssel sorolta fel a szerinte szükséges, fontos tennivalókat, a deficiteket, a létező hibákat.

Ott láttam a gyakorlatban (nem oly gyakori ez Európában): hogyan működik a „jó” demokrácia, hogyan tehetnek együtt vállalt közügygé mindent, hogyan keresik belső meggyőződésből minden gondra a legjobb megoldást. (Mennyire más ez, mint egy párt titokzatoskodó „agytornája” a hatalom, a pénz és a struktúrák egymás közötti elmutyizására.)

Mire voltam én jó ebben a közegben?

Miután a nagy európai ideákra függesztett szemű, okos miniszterasszony győzelmi jelentéseit sorolta az iskolaügyben, szót kértem. Elmondtam, hogy a jelenben nem mindig látjuk: mi mire jó a sikeres jövőhöz. Az 1920-as, 30-as években még töretlenül élt a magyar gimnáziumok világraszóló színvonala, hagyománya, s annak a hihetetlenül széles kulturális, művészeti alapozás volt a legerősebb eleme. Ennek nemcsak az volt a következménye, hogy ilyen diákanyaggal egészen más színvonalon működhettek az egyetemek, nemcsak az, hogy a két világháború között a világon talán legmagasabb szintű zenei, irodalmi, képzőművészeti kultúra született a fantomfájdalmakkal sújtott kis Magyarországon, hanem az is, hogy a világháború, a világszégyen, a világ kulturális színvonalának katasztrofális zuhanása közepette 11 természettudományos Nobel-díjat is hozott ez a szellemi csúcsteljesítmény. Hiszen mekkora többletet biztosított a valóban kreatív agyoknak az a hatalmas bázisú ismeretanyag a tudományos kombinatorikában! Facit: az investíció sohasem csupán ott hozza meg a gyümölcsseit, ahol a pusztaságon alapján elvárható volna, hanem bárhol, ahol a csodálatos, innovatív emberi agy elkezd „játszani” a benne levő készségekkel, képességekkel.

A résztvevők némán figyelve rögzítették ezt az egyszerű bölcsességet. Nem mint ha nem tudták volna, de elfogadták, hogy egy alaptörvényre figyelmeztették őket.

Inotai András egy nagy hatású előadásában a „keleti” és nyugati társadalom transzformációs képességéről beszélt lelkesen, meggyőzően, okosan. Kifejtette, hogy a „nyugat” beleszorult a jólétbe, ha egy kormány annak megkurtításával próbálná racionalizálni, korszerűsíteni a társadalmat, a gazdaságot, belebukik. Ezzel szemben a „kelet” szinte szó nélkül belemegy bármiféle, drasztikus, számára kedvezőtlen változtatásba. (Nem mondta, hogy negyven év diktatúrája föltétlen engedelmességre, félelemre „edzette” az embereket. Így politikai deficitünk gazdasági pozitívumként is megjelenik.)

Németországban hihetetlenül nehéz fájdalmas változásokat megvalósítani a jóléti konzervativizmus miatt. Több évtizedes reformhiány hátráltatja a kényszerű „modernizációt”. Ezért most szinte „áldás” a létrejött nagykoalíció: a két legnagyobb párt hatalmas táborra ad legitimációt az óvatosan bevezetendő reformokhoz.

A svábok ezúttal is óvatosabbak, előrelátóbbak, s főként takarékosabbak voltak.

Amikor már az egész ország (különösen a népet megajándékozó baloldal) hangosan jajgatott a húsba vágó megszorítások, más szóval reformok ellen, Baden-Württemberg sokkal kisebb megszorításokra kényszerült okosan felhalmozott tartalékaival. Tovább karcsúsították az amúgy is racionális „államapparátust”, az önkormányzatokat, spóroltak, ahol tudtak.

Mégis, 2002-től megépítették a Staatsgalerie (az ő Szépművészeti Múzeumuk) új, hipermodern grafikai kiállítási szárnyát, elkészült a „Történelem háza”, ez az elképesztő, audiovizuális múzeum a svábság történelméről, átadták az opera modern stúdióépületét, egy régi gyárból megépítették a „Theaterhaus” négy, különböző befogadó képességű előadóteremét, felújították a tanácsházát (a kultúra rendelkezésére bocsátották a nagy- és a kis tanácstermet), végül 2005-ben megépült egy csodálatos üvegpalotában a „Kunstmuseum”. Hihetetlen mértékben gazdagodott a kultúra amúgy is páratlan kínálata. És volt rá „vevő”, minden létesítmény telt házzal működik. (Igaz, a páratlanul fejlett innovációs agglomeráció óriási anyagi erejű közönséget „ajándékoz” e régióknak.) Ámde mégis volt bölcsesség a vállalkozás mögött: a kulturális elszürkülés mérhetetlenül árt a kreatív agyagnak.

Az új (közgazdász) miniszterelnök már néhány hónappal a megválasztása után megrendezte a „HauptSacheKunst” (a művészet elsőrendű ügy) című konferenciát. A tartomány 2–300 kulturális csúcsvezetője tanácskozott az utóbbi év központi témájáról: hogyan lehet valódi, már a gyermekkorban gazdagító kulturális, művészeti gyarapodással változtatni a szövetségszerte szajkózott napköziotthonos iskolát. A politika kijelentette, hogy az egész napos iskola nem silányodhat le „gyermekmegőrzővé”. Csak és csakis akkor van értelme, ha már a legifjabb kortól a zenéhez, a művészethez vezetik a kicsiket. A színházak, a zeneiskolák, az irodalmi és képzőművészeti intézmények és műhelyek segítségét kérték a nagy akcióhoz: egyrészt a kicsik érdekében, másrészt, hogy ezen intézmények tudásuk kincseit kevés pénzért, ám mégis saját költségvetésük javítására osszák meg a felnövekvő nemzedékkel.

Oettinger miniszterelnök a záró plenáris ülésen szavát adta, hogy a következő három évben egyetlen fillérrel sem ad kevesebb pénzt a kultúrára és a művészetre. Nominálisan. De minden jelenlevőt kért: dolgozzanak ki megoldásokat, hogy azonos mennyiségű pénzből hatékonyabb felhasználással több jöjjön ki. A miniszterelnöki hivatal és az illetékes minisztériumok minden ötletet szeretettel várnak.

A beszéd alapmondata így hangzott: „Kérem, vegyünk tudomásul, hogy a kultúrát nem lehet szponzorálni! A kultúrába csak investálni lehet, mert az mindig megtérül az innovációban és kreativitásban.”

Az ülés bezárta után megalakulhattak az önkéntes, nem pénzért dolgozó grémiumok.

Hát ilyen az élet a Marson.

Ilyen a politika a Marson.

Ilyen a demokrácia a Marson.

Ilyen a felelősség, az erkölcs, a kötelességtudat.

S mindez nemzedékről, nemzedékre hagyományozódik. Nem kell hozzá kormányprogram, nem kell sehány száz, összevissza botladozó tánclépés. Azok a vezetők irtóznak a sómenségtől, hidegen hagyja őket a média kegye. Egyedül és csakis a rájuk bízott közösség érdeke, képviselése a mértékadó.

Ebben lehet bal változat, de hogy melyik a jobb...

Lehet, hogy a polgárok megijedtek a megszorítások sokat hangoztatott (sajtó)rémisztgetéseitől. Ám a pazar kulturális kínálat stabilizálja a hangulatot jelenlétével, kiegyensúlyozó, felvidítő hatásával. E nélkül nem képes nagy dolgok véghezvitelére egy apátiába, keserűségbe hulló közösség.

Már ha valakit érdekel a közösség és a nagy dolgok véghezvitele. ❖